

Wonen tussen wal en stadhuis

Het middeleeuwse Engeland in de bovenstad van Geraardsbergen

Jacques DE RO

Wie vandaag langs café tRood Verzet op de Markt te Geraardsbergen komt, merkt meteen tussen de huizenrij een metersbrede toegang tot het onbebouwde binnenblok, gevormd door de Vredestraat, de Steenstraat, het marktplein en de Vesten. Rechts van het café en aangehecht aan de woning hogerop bevindt zich een korfboogdeurtje in een zandstenen omlijsting met druipsleutel. Volgens M. Francq zou hier in de middeleeuwen het Inghelantstraetkin beginnen om uit te monden in de Steenstraat.

“Erden wech”

Verscheidene oude teksten uit de 14de en 15de eeuw liegen er niet om. In een oorkonde van het Onze-Lieve-Vrouwhospitaal uit 1386 staat vermeld: “(...) dat geleghen es ande maerckt tusschen piet(er) crap-proens erue was in deen side ende den straetkine dat men heet jn jnghelant an dande(re) side”. De stadsrekening van 1398 spreekt over een bron op deze locatie: “(...) an eenen borre in jnghelant die ter merchtborre dient”. En wat verder in de tekst, wordt verduidelijkt dat hier een aarden weg loopt: “(...) van der erden wech te voerene die acht(er) toleeshuus lag en(de) in jnghellant”. Tijdens de 15de eeuw wordt het bestaan van het straatje meermaals bevestigd. In een regest van het archief van de Sint-Adriaansabdij uit 1406 wordt het “jnghellant straetkin” vermeld. In datzelfde archief wordt in 1423 gesproken van een zekere *Jacops van inghelant*. Documenten van het hoger vermelde Onze-Lieve-Vrouwhospitaal spreken in datzelfde jaar eveneens over dit straatje. Nog nauwkeurige beschrijvingen vinden we in beide vermelde archieven tijdens het laatste kwart van de 15de eeuw. Zo staat in een renteboek van de abdij uit 1483 “(...) ghelegghen jeghen de cappelle up den houc va(n)

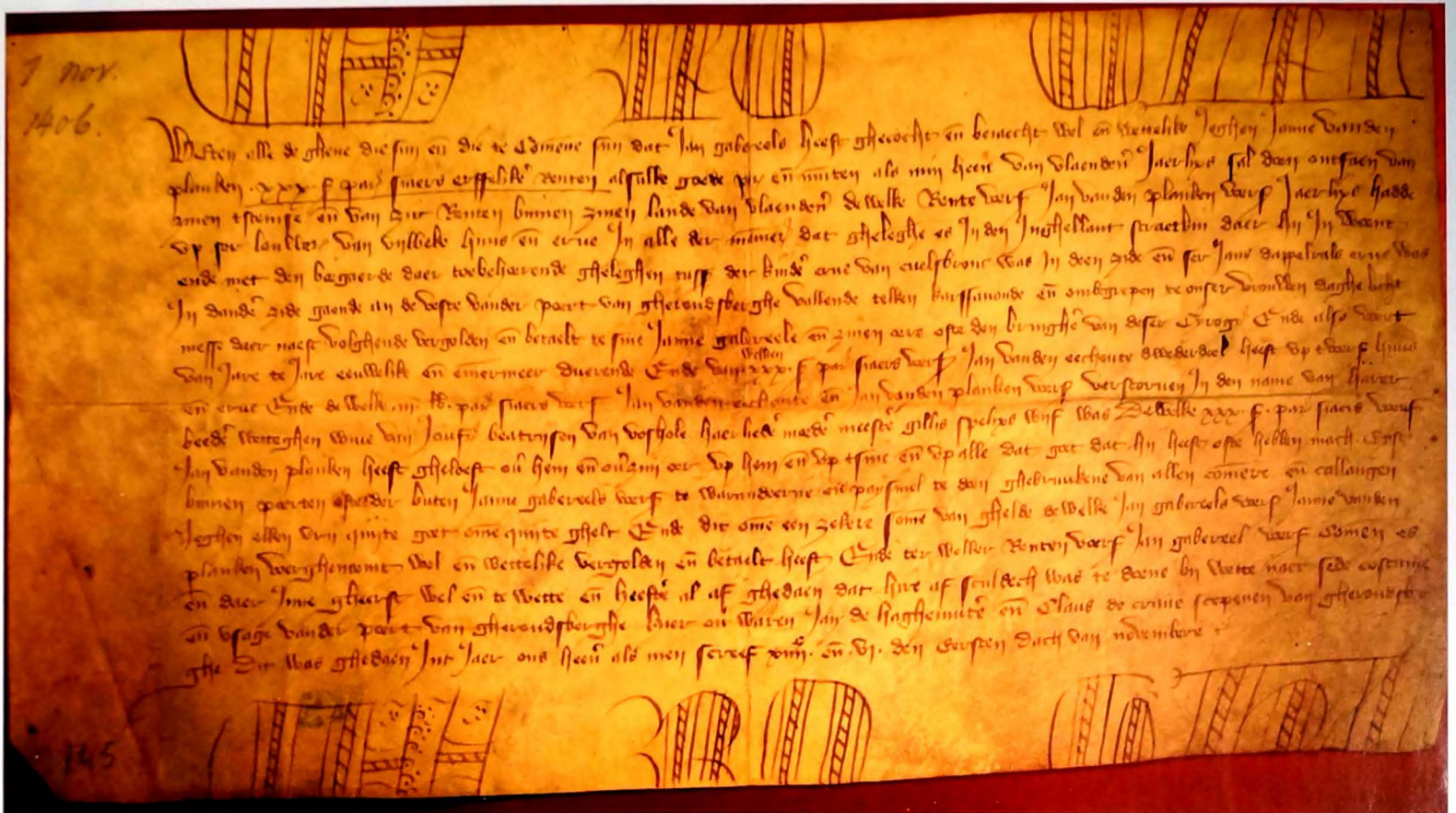

Gezien vanuit de lucht vertegenwoordigt het binnenblok Markt-Vesten-Vredestraat-Steenstraat (hier omkaderd) een belangrijke strook groene open ruimte in de bovenstad. (Foto G. Welleman, voorjaar 2009)

eene(n) straetkine dat ten jnghelant gate w(er)t in loopt’ en in een pachtboek van het hospitaal uit 1497 “(...) geleghen jn jnghelant neffens der vesten an deen zijde en(de) jan scouharinx hove erue an dander zijde co(m)mende achtere aen heinric scullins erue en(de) voren aen dinghelant straetken”.

Het betreft hier een smal straatje, waar woningen zijn opgetrokken en dat vertrekt van de Markt in de richting van de Steenstraat. Etymo-

logisch verwijst de naam naar het Middelnederlandse *enghelant* (t), dat “grasland, weiland” betekent (enge + land). Volgens M. Francq, die zich op diverse auteurs steunt, wijst het element *-ing* tevens op een weiland dat gemeenschappelijk wordt gebruikt door verscheidene gerechtigden. De naam komt in Oost-Vlaanderen nog voor in Meerbeke en Ophaselt. M. Gijsseling ziet in het element *enge-* een hoger gelegen veeweide of weide. *Jnghelant* is dus vermoedelijk

In dit regest van de Sint-Adriaansabdij van 1 november 1406 heeft voor Jan de Haghemutere en Claus de Crane, schepenen van Geraardsbergen, Jan Gabereels van Jan vanden Planken een erfelijke rente van 30 schellingen parisis per jaar gekocht, die hij had op het huis en erf van Lauwereins van Vijlbeke, gelegen in het Inghellantstraatje.

weidegrond gelegen achter de vesten op zo'n 55 meter hoogte in de bovenstad van het laatmiddeleeuwse Geraardsbergen. Op de kaart bij haar studie over de toponymie van Geraardsbergen tot 1600, duidt M. Francq dit deelgebied zonder meer aan als *Engeland* ⁽¹⁾.

De precieze afbakening achter de stadsomwalling is niet bekend. De opgraving, uitgevoerd door L. Beekmans en G. Welleman in 1995-2000, van een laat 12de -, begin 13de -eeuws stadswoonhuis - ongeveer centraal gelegen in hoger aangeduid binnenblok - bevestigt dat op deze plek gewoond werd. Ook de aanwezigheid in situ van een 14de -eeuws buizensysteem in gebakken aardewerk, deels als afwatering

en als waterleiding gebruikt, wijst erop dat het gebied was ingericht als woonzone. ⁽²⁾

Het straatje verdwijnt

Merkwaardig genoeg noteert Francq geen vermeldingen meer van het Engelandstraatje na 1500. Het hogervermelde stadswoonhuis blijkt al eerder verlaten te zijn in de loop van de 13de eeuw of de vroege 14de eeuw ⁽³⁾. Op de stadsplattegrond van Jacob van Deventer uit circa 1560 is het binnenblok tussen Vesten-Markt-Steenstraat-Vredestraat volledig groen ingekleurd. Is het straatje intussen verdwenen? Hiervoor is niet meteen een verklaring. Moeten we de oorzaak zoeken in de hevige

branden van 1548 en 1549 die de Vrede-, Steen- en Nieuwstraat volledig in de as hebben gelegd? Hierbij worden ook de doelhuizen van de Sint-Jorisgilde door het vuur verteerd. Daarnaast situeert de echte leegloop van de stad door de godsdiensttroebelen zich pas tijdens de periode 1580-1585. Volgens V. Fris staan er in 1581 nog slechts een kwart van de huizen overeind en heeft 5/6 van de burgers de stad verlaten. Wanneer de rust na 1585 terugkeert, zullen eerst de huizen langs de belangrijkste straten van de stad ingenomen worden. Het beeld dat we te zien krijgen van het zogenaamde *Engeland* op de Kabinetskaart van graaf J. de Ferraris in 1771-1778 verschilt maar weinig van de 16de -eeuwse militaire kaart. Het binnenblok is nu

⁽¹⁾ M. FRANCO, *Toponymie van Geraardsbergen tot 1600*, Gent, 1979, p. 45-47.

⁽²⁾ L. BEECKMANS, G. WELLEMAN e.a., *Een middeleeuws stadswoonhuis met half-ingegraven ruimte langs de Markt te Geraardsbergen*, in *VOBOV-Info*, Dendermonde, 2004, p. 6, 23, 25, 44-45: deze woning moet gesitueerd worden op het perceel Sectie B 411^b. Ook E. Borremans heeft bij een opgraving tijdens het begin van de jaren 1990 op een terrein achter het voormalige Volkshuis een gelijkaardig waterleidingssysteem gevonden evenals een wasplaats, die werd gevoed via de overloop van een bronput bovenaan de Markt.

⁽³⁾ *Ibidem*, p. 44.

opgedeeld in verscheidene percelen waarop landbouw wordt beoefend. Een paar percelen worden door een tuinmuur van elkaar gescheiden. Een meer gedetailleerd beeld van dit stadsdeel vinden we op de figuratieve kaart van de waterleidingen, aangeduid op het plan van de bovenstad door Petrus Capeau uit 1783. Slechts een deel van de huizenrij langs de Markt en langs de Vredestraat staat ingetekend. Een waterleiding loopt dwars door het binnenblok waar vooral de vier evenwijdig lopende muren (?) opvallen, gaande van de Steenstraat tot de Markt. Er is een toegang, geflankeerd door twee gebouwtjes, langs de kant van de Steenstraat. Gaat het hier om de heropgerichte doelhuizen van de Sint-Jorisgilde? ⁽⁴⁾ In 1796 wordt deze schuttersvereniging door de Franse bezetter afgeschaft en hun gebouw met achterliggende gronden in beslag genomen. Hier worden de volgende jaren republikeinse feesten georganiseerd. ⁽⁵⁾

Een merkwaardig huisje

Toch moet de zone tussen wal en stadhuis niet helemaal onbewoond geweest zijn. In het voorjaar van 2009 signaleert Peter Van Caenegem aan Ivo Mariën, bestuurslid van *Gerardimontium*, dat er in zijn tuin een merkwaardig huisje staat. Van Caenegem woont op de Vesten 48 en achter zijn woning strekt zijn eigendom zich uit tot diep op de groene helling. Hier staat een bakstenen gebouwtje, amper 10 m² groot, onder een zadeldak van Boomse pannen. Tot voor kort is het door de eigenaar gebruikt als opslagplaats. De vloer in het interieur bestaat uit tegels van rood gebakken aarde. Op de muren zijn sporen van

Het zogenaamde "Ingeland" op de figuratieve kaart van de waterleidingen, aangeduid op het plan van de bovenstad en opgemaakt door Petrus Capeau (1783).

diverse verbouwingen goed zichtbaar. Sommige muurgedeeltes hebben een groot baksteenformaat met kalkrijk metselwerk. Het meest in het oog springend is een bakstenen rondboogsegment aan de binnenzijde van de westelijke muur. Enkel

het voorgeveltje met toegangsdeur is bepleisterd en georiënteerd op de vroegere stadswal, thans Vesten. Volgens Johan Deschietter, projectarcheoloog te Velzeke, zou het mogelijk om een oude ingangspartij gaan (van een kapel? ⁽⁶⁾) en hij vermoedt

⁽⁴⁾ V. FRIS, *Geschiedenis van Geeraardsbergen*, Gent, 1911, p. 171, 183 e.v.; M. VAN KERCKHOVEN, *De Gilden van Sint-Joris, Sint-Sebastiaan, Sint-Andries, Sint-Pieter, Sint-Adriaan, Sint-Cecilia te Geraardsbergen*, Geraardsbergen, 1976, p. 5-6, 11: de oudst bekende vermelding van de Sint-Jorisgilde dateert uit 1388. Toen al bezat deze schuttersvereniging een erf in de Steenstraat.

⁽⁵⁾ A. DE PORTEMONT, *Recherches historiques sur la ville de Grammont*, tome I, p. 179: op 19 december 1797 (15 frimaire jaar VI) wordt beslist vergaderplaats en tuin te gebruiken als "Champ national, où les jeunes gens du canton iraient se livrer tous les décadi, sous les yeux de leurs parents, aux jeux et exercices qui développent et fortifient le corps, et où l'on pourrait aussi célébrer, dans la belle saison, les fêtes republicaines".

⁽⁶⁾ De opbouw van het geveltje met langs weerszijden twee in baksteen gemetselde opgaande muurpartijen doet ons sterk denken aan de voorgevel van de Oudenbergekapel van voor de restauratie uit 1905.

Links: vooraanzicht van het huisje met bepleisterde gevel, langs beide zijden geflankeerd door opgaand metselwerk. Rechts: op de zijgevels van het huisje, opgetrokken uit baksteen en hersteld met recuperatiemateriaal, zijn heel wat bouwsporen te vinden. (Foto's J. De Ro)

dat sommige delen van dit bouwsel dateren uit de 16de- 17de, mogelijks 18de eeuw. Op de hoger vermelde 18de-eeuwse figuratieve kaarten staat het gebouwtje niet opgetekend, wel op het primitief kadasterplan uit 1828. Het kadasterarchief biedt ons vanaf dan de eigendomshistoriek van het huisje (7). Het ligt in een tuin van 5 are en is in 1834 in het bezit van de ijzerhandelaar François Joseph Van Cleemputte (1766-1841). De man behoort, net als zijn beide zonen Pierre François en Jean François en zijn kleinzoon Paul, tot een van de liberale politieke dynastieën die tijdens de twee voorbije eeuwen in en rond de stad actief is geweest (8). Het huisje is bereikbaar langs de Steenstraat en wordt vermoedelijk verhuurd aan een arm gezin, want het blijft bewoond tot 1863. Vanaf

dan wordt het aangeduid in het kadasterarchief als 'gebouw'. In 1888 wordt Joseph de la Kethulle, rentenier te Gent, door zijn verwantschap de nieuwe eigenaar, maar al in 1894 verkoopt hij gebouw met tuin aan Leon Van Damme, pastoor in het stedelijk hospitaal. In 1949 komt het huisje in het bezit van sigarenfabrikant Fernand Morre, die het zeven jaar later op zijn beurt verkoopt aan koster-organist Honoré Van Caenegem, vader van de huidige eigenaar. Het gebouwtje is er al die tijd blijven staan. (9)

Fort Kina

Over de verdere evolutie van het binnenblok tijdens de 19de eeuw zijn we beter ingelicht dank zij het

kadasterarchief. Op het primitief kadasterplan van 1828 is het gebied opgedeeld in een aantal langgerekte percelen, meestal gelegen in het verlengde van de woningen langs de straatkant. Opvallend is perceel Sectie B 470 dat quasi overeenstemt met de parallel lopende muren op de boven vermelde kaart van de waterleidingen en dat uitkomt in de Steenstraat.

De stadsmuren van de Brusselpoort tot de Dierkost zijn in 1818 afgebroken en het terrein genivelleerd. Hierdoor ligt het binnenblok Markt-Vredestraat-Steenstraat decennia lang langs één zijde open. Slechts zeer geleidelijk zal in de tweede helft van de 19de eeuw langs de aangelegde 'Vesten' woningen worden opgetrokken. In de huizenrij tussen het stadhuis en de latere 'Vesten'

(7) Sectie B 464 bis.

(8) J. DE RO, *Analyse van een belangrijke financiële en politieke familieclan: de Spitaels van Geraardsbergen. Machtverwerving en -verlies*, proefschrift, U.G., Gent, 1976-1977, bijlage, p. 98-99: François Joseph (1766-1841) is raadslid van Geraardsbergen in 1821-1836; zijn zonen Pierre François (1809-1881) in 1837-1839 en 1846-1848 en Jean François (1811-1865) in 1855-1860 en 1864-1865. Laatstgenoemde, advocaat, is tevens volksvertegenwoordiger van het arrondissement Aalst in 1847-1865. Zijn zoon, Paul Van Cleemputte (1856-1952) is met een korte onderbreking burgemeester van Overboelare in 1905-1946.

(9) AKG (Archief Kadaster Gent), doc. 212, Ger, dl. 1, art. 133; dl. 2, art. 1007/4; dl. 4, art. 1867/2, dl. 5, art. 1867/2; dl. 1B, art. 1867/2; dl. 3B, art. 2886/11; dl. 8B, art. 4968/5. Een proefsleuf, gegraven door de eigenaar, in het achterste gedeelte van het huisje heeft op een 40 cm diepte een bodembedekking met kleine kasseien (een wegje?) aan het licht gebracht. Ook scherfmateriaal en een metalen punt (van een lans?) zijn in de bovenste laag gevonden.

Met de afbraak van alle gebouwen achter het Volkshuis krijgt men vanaf de woningen van de Vesten een prachtig zicht op de meest authentieke achterzijde van het stadhuis (Foto J. De Ro)

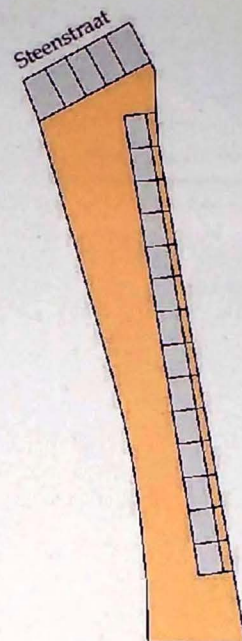
zijn twee smalle doorgangen: naast het voormalig Sint-Jorishof⁽¹⁰⁾ en hogerop achter het eerder vermelde korfboogdeurtje. In het laatste geval gaat het volgens de *Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed* (1978) om een afgesloten brandgang. Zoals hoger vermeld, meent Francq meent hier het begin van het tracé van het middeleeuwse Ingelandstraatje te herkennen.

Het onbebouwd perceel Sectie B 470, dat open eindigt tussen de stadsschouwburg en de herberg *Jeruzalem*, behoort in 1834 toe aan Antoon Kina (1794-1865), zoon van Joseph (winkelier aan het Rot) en van Maria Merckaert. Aanvankelijk kleermaker van beroep, stapt hij later om onbekende redenen over naar de metsersstiel. Hij woont, samen met zijn echtgenote Hortensia Wolfcarius, in een ruim herenhuis

op de Markt, rechts van het hoger vermelde korfboogdeurtje⁽¹¹⁾. Met het langgerekt perceel achter zijn woning koestert hij mettertijd grote plannen.

Inspelend op de ontluikende industrialisering van de Denderstad, ziet hij als meester-metser brood in de bouw van kleine arbeiderswoningen. Op 6 februari 1840 krijgt Kina van het stadsbestuur de toestemming om vijf woningen te bouwen op de open plek langs de Steenstraat⁽¹²⁾. Maar het duurt nog tot 1848 alvorens hij met de bouwwerken van start gaat. Intussen zijn de plannen gewijzigd en gaat het niet meer om vijf maar om negentien woonhuizen. De vijf huizen langs de Steenstraat hebben de grootste grondoppervlakte. Eén pand is 5 meter breed en 7,4 meter diep, terwijl de overige vier 3,7 op 7,4 meter

Kadastrale schets van het Fort Kina, bestaande uit 14 huisjes in het binnenblok en 5 woningen langs de Steenstraat.

groot zijn. De veertien andere huisjes worden aan elkaar gebouwd over de hele lengte van de tuin, gaande van de nieuwe huizenrij in de Steenstraat tot het achtergebouw van de woning van Kina op de Markt. Zij zijn elk 5,6 meter breed en 4,14 meter diep en hebben een klein koertje. Alle woningen kijken uit op een smal langgerekte strook grond, dat langs een zijde vermoedelijk is afgesloten door een blinde muur. Het is niet meteen duidelijk langs waar het fort wordt betreden. Heel waarschijnlijk is een boogvormige doorgang voorzien in het breedste huis langs de Steenstraat⁽¹³⁾. Het zogenaamde *Fort Kina* wordt het grootste in zijn soort in de stad⁽¹⁴⁾.

Verslagen van ooggetuigen geven een meer concreet beeld van de feitelijke toestand ter plaatse. In deze context zijn de rapporten van

⁽¹⁰⁾ Dit gebouw is in mei 2000 afgebroken om plaats te maken voor een modern bankgebouw. Volgens een oude zichtkaart uit de Belle Epoque heeft de straatgevel ernaast een overwelfde doorgang.

⁽¹¹⁾ AKG, doc. 212, Ger, dl. 1², art. 328: kadastrale ligging van zijn woning: Sectie B 415, 510 m², vergroot in 1858.

⁽¹²⁾ RAR, MGA Ger, nr. 57, zitting van 6 februari 1840.

⁽¹³⁾ Een doorgang voor de verpauperde bewoners van het Fort lijkt langs de Steenstraat meer aannemelijk dan langs de Markt, waar de huizen van de rijke burgerij staan; M. VAN KERCKHOVEN, *Oud-Geraardsbergen*, Geraardsbergen, 1973, p. 38: nog in 1973 zorgt een gang (de zogenaamde *Marktweg*) onder het huis nr. 19 voor verbinding met het binnenblok.

⁽¹⁴⁾ AKG, doc. 212, Ger, dl. 2, art. 863: kadastrale ligging: oorspronkelijke tuin: B 470^a, 1.060 m²; huisjes: Sectie B 470^{b,c,d,e,f,g,h,i,k,l,m,n,o,p,q,r,s,t,u}, elk 30 m².

politiecommissaris Joseph Gislain Ceuterick⁽¹⁵⁾ van bijzonder belang voor de Oudenbergstad. Wanneer in de herfst van 1848 een cholera-epidemie in de stad dreigt, bezoekt hij in opdracht van het stadsbestuur een aantal arme buurten. Op 27 oktober beschrijft hij in een uitgebreid verslag de erbarmelijke woonsituatie van een aantal medeburgers in de stad. Als gewezen bestuurslid van het weldadigheidsbureel in 1826-1831 heeft hij zeker oog voor het sociale aspect van de bebouwde omgeving. Hij vermeldt zonder blozen namen van (gewezen) raadsleden die ongezonde krotwoningen verhuren aan arme lieden. Maar Fort Kina is nog in aanbouw en dit is misschien de reden waarom Ceuterick de locatie niet bezoekt. Wel klaagt hij Kina aan over de drie huisjes die hij verhuurt in het Loreinestraatje: ze zijn zeer ongezond, vochtig, slecht verlucht en zonder toiletten.

Een decennium later doet politiecommissaris Ceuterick, omwille van een nieuwe dreiging van een cholera-epidemie, opnieuw zijn ronde langs de schamele woonsten van de stad. Ditmaal bezoekt hij wel Fort Kina en in zijn verslag van 21 oktober 1859 vermeldt hij dat de huisjes er redelijk droog zijn maar aanleunen tegen een drie voet⁽¹⁶⁾ hoger terrein, dat niet geplaveid is. De woningen hebben geen dakgoten, zodat al het regenwater samengestroomt in een gracht op het terrein. Het water kan er niet weg en kan

alleen met emmers worden weggeschept. Maar ook riool- en afvalwater van de keukens van diverse huizen in de Steenstraat komen op het terrein terecht, want de straat heeft geen afvoergeulen. Dit maakt het leven in het fort tamelijk ongezond. Dit geldt zeker voor Petrus Sarens, die slecht behuisd is en voor Pierre Monnier en Jean Van Yperzele, wier vloer in hun woning volledig verbrijzeld is. Ook Constant Brex, goede inwoner van de wijk, vindt, eveneens in oktober 1859, de woonomstandigheden in Fort Kina ronduit schrijvend: "(...) de woningen dit fort uytmakende voor wat de bouwning betreft, laeten maer weynig te wenschen over, maer de schuld & andere waters, den vereysten afloop niet hebbende, by gebrek aen zeppen of onderaerdsche goten, veroorzaken by tyd stanken & dampen die zeer onaengenaem zyn; voegd hier by de reuk der mesthoopen, die eenige der bewooners van dit Fort, vergaren en putten gemaekt slechts op twee stappen afstand hunnen wooning, en het zal gemakkelyk zyn om de noodzakelykheyd te herkennen, van hier omtrent, zoo dra mogelyk, voldoende maetregelen te nemen (...)".⁽¹⁷⁾

Of hierop echt een sanering volgt, is te betwijfelen. Naast het fort in de Steenstraat, bezit Kina ook nog een dozijn huizen, variërend van 20 tot 60 m², en een 610 m² grote tuin in de Lessensestraat⁽¹⁸⁾. In 1858 start hij in een gebouw op de Markt met een atelier voor de kristallisatie van soda⁽¹⁹⁾.

Antoon Kina overlijdt op 1 juli 1865 in zijn woning op de Markt. Het jaar daarop komt heel zijn onroerend bezit in handen van sigarenfabrikant Eugène Van Landuyt (1822-1886)⁽²⁰⁾. Vanaf dat ogenblik spreekt men van het *Fort Van Landuyt*.

Op 10 januari 1893 verklaart burgemeester Charles De l'Arbre Fort Van Landuyt onbewoonbaar. Een lokale onderzoekscommissie stelt voor "*de gemakken voor de woningen op den grond aldaar gelegen naar vooren te brengen*".⁽²¹⁾ In 1897 besluit Jules Van Landuyt, de zoon van Eugène, de huisjes om te bouwen tot een sigarenmakerwerkhuis⁽²²⁾. Dit gebouw wordt in 1904 verkocht aan de Samenwerkende Maatschappij *De Verbroedering*. Drie jaar later wordt het geheel gesloopt. Enkel de huizen langs de Steenstraat blijven behouden.⁽²³⁾

Het Volkshuis

Maar naast het werkhuis, komen op de Markt nog drie rijwoningen met een achterliggende oude sigarenfabriek, stallingen en remises (samen 3.310 m²) in het bezit van de socialistische coöperatieve. Voor de jonge partij is dit de ideale locatie om een nieuw partijgebouw op te richten op de plaats waar naast de traditionele machten (kerk en stadhuis) de liberalen en de katholieken hun lokaal hebben. Aanvankelijk worden de oude panden omgebouwd tot volkshuis. Nog in 1904 wordt ge-

⁽¹⁵⁾ Joseph Gislain Ceuterick (1784-1864), zoon van Jacobus en Anna Judoca Roelandts, geboren in Sint-Martens-Lierde maar later met zijn ouders uitgeweken naar Geraardsbergen. Hij is gehuwd met Maria Josephina Van Crombrugge, is wijnhandelaar en is aanvankelijk voor zijn aanstelling als politiecommissaris in 1836 politiek actief: eerst kandidaat tijdens de gemeenteverkiezingen van 1827 en 1830, nadien raadslid in 1831-1836.

⁽¹⁶⁾ Een voet is een oude lengtemaat en bedraagt 30,48 cm.

⁽¹⁷⁾ RAR, MGA Ger, nr. 3425.

⁽¹⁸⁾ AKG, doc. 212, Ger, dl. 12, art. 328.

⁽¹⁹⁾ RAR, MGA Ger, nr. 57, zitting van 30 maart 1858.

⁽²⁰⁾ Eugène Van Landuyt is de zoon van Jean-Baptiste en echtgenoot van Leocadia de Beck (1825-1899), liberaal raadslid van Geraardsbergen in 1855-1857, luitenant van de Burgerwacht in 1851, lid van de Rechtbank van Koophandel te Aalst in 1885-1886.

⁽²¹⁾ RAR, MGA Ger, nr. 2168; SAGer, Register der beraadslagingen van de gemeenteraad van Geeraardsbergen 1889-1896, zitting van 10 februari 1893.

⁽²²⁾ AKG, doc. 212, Ger, dl. 4, art. 1518.

⁽²³⁾ AKG, doc. 212, Ger, dl. 1, art. 200.

Op deze luchtfoto uit het interbellum zien we hoe een groot deel van het binnenblok is ingenomen door het gebouwencomplex van het Volkshuis.

start met de bouw van een nieuwe feestzaal, die vanaf 1909 ook als cinemazaal gaat fungeren. Volgens L. Waelraet zou onder het podium een oude vluchtgang vertrekken die een bocht maakt onder de tuintjes van de woningen van de Vesten om te eindigen in het bos achter de stadsmuren. In 1991 zou de gang op diverse plaatsen zijn ingestort. Verder bevinden zich achter de feestzaal nog een oud slachthuis, paardenstallen, een bureel, magazijnen, garages, een bakkerij en het machinehuis om elektriciteit te produceren. Een belangrijk deel van het binnenblok, waar voorheen Fort Van Landuyt stond, blijft onbebouwd, maar is nu helemaal ingesloten door de nieuwe huizenrij op de Vesten. Hier worden kippen gekweekt; er is een groentetuin, een boomgaard en een bleekweide. In 1923 en de volgende jaren wordt langs de Markt een nieuw Volkshuis opgericht. Dit gebouw zal gedurende de voorbije eeuw generaties socialisten lokken voor vermaak en

ontspanning.

Woonerf met commerciële ruimtes

In 1999 beslist de SP tot afbraak van het Volkshuis, samen met alle achtergelegen partijgebouwen. De voorbije jaren is gebleken dat onderhouds- en restauratiekosten aan de oude gebouwen voor de partij onhoudbaar zijn. Op 26 maart 2001 wordt in naam van de NV *Vado* door J. Donners en W. Van Damme een aanvraag ingediend voor het slopen van alle gebouwen en voor het bouwen van een woonerf met commerciële ruimtes. Dit project omvat de bouw van 3 blokken en de aanleg van een weg. Blok A omvat een commerciële ruimte en 6 appartementen, blok B omvat 12 appartementen en blok C omvat 6 appartementen en 11 garages. De autostaanplaatsen zouden komen op het perceel waar ooit Fort Landuyt heeft gestaan. Er is een doorgang voorzien naar de

Steenstraat. ⁽²⁴⁾ Tijdens de herfst van 2004 wordt uiteindelijk met de afbraak begonnen. Kort daarna wordt de bouw van Blok A met 6 appartementen en horecafunctie langs de straatzijde gerealiseerd, maar wacht de rest van de werken op uitvoering. De vergunning is intussen vervallen en de ruimte tussen stadhuis en Vesten blijft voorlopig open en groen.

Besluit

Het binnenblok Markt-Vesten-Vredestraat-Steenstraat, in de late middeleeuwen bekend als *Ingeland*, is zeker vanaf de 14de eeuw betrokken bij de verdere urbanisatie van de bovenstad. Om onbekende redenen is hieraan een einde gekomen tijdens de 16de eeuw.

De plek is gedurende de tweede helft van de 19de eeuw een interessant winstgebied voor de burgerij om aan arbeidershuisvesting te doen. Mensonterende woonomstandigheden nopen het stadsbestuur ertoe deze uit het stadsweeffel te wissen. Gedurende de hele 20ste eeuw maakt het wonen er plaats voor politiek, amusement en recreatie. Met het nieuwe plan van NV *Vado* wordt in feite teruggegrepen naar de woonfunctie uit de 19de eeuw, alleen dan wel met het wooncomfort van vandaag. Gezien de vervallen bouwvergunning, biedt het verlaten bouwterrein thans een unieke gelegenheid om de site archeologisch te verkennen ⁽²⁵⁾. Ivo Mariën vindt dan weer dat de plek moet gevrijwaard blijven en omgevormd worden tot een aantrekkelijk parkje waarbij de stadsbewoners kunnen genieten van "een prachtig zicht op de achterkant van de meest historische gevel van het stadhuis" ⁽²⁶⁾.

Jacques De Ro
jacques.de.ro@telenet.be

⁽²⁴⁾ In 1999 maakt het architecten & ingenieursburo *Abetec NV* uit Dendermonde, in opdracht van cv *De Verbroedering*, voor Markt 15 een ontwerp van een woonerf met commerciële ruimte op de percelen Sectie B 414^k, 482^g, 470^{a2} en 470^{b2}.

⁽²⁵⁾ Gezien het hier in feite om een noodopgraving gaat, wordt hierdoor een archeologisch onderzoek gelegitimeerd.

⁽²⁶⁾ Mail "Stop de bouwpromotoren" van Ivo Mariën, verzonden aan de bestuursleden van *Gerardimontium* en het voltallige stadsbestuur, de dato 24 juni 2009.